

Gratia

Gratia nisi gratis est, non est gratia
"Om nåden inte är gratis, är det ingen nåd"
Augustinus

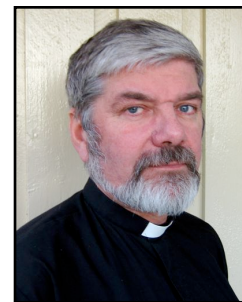
Kyrkblad – Evangelisk – lutherska bekännelsekyrkan
Kirkeblad – Den Evangelisk lutherske bekjennelseskirke

Nr 4. 2009 årgang.13

"Julekrybbe 2009, Bok og Media, Oslo" - Foto: G.A.Hjorthaug

Nytt kirkeår!

GRATIA

Utgis av:
Den Evangelisk
Lutherske Bekjennelseskirke/
Evangelisk-lutherska bekännelsekyrkan

Ansv.red.Gunnar Edwardsson,
Redaksjonssekretær:
Gunnar Hjorthaug
gunnar.hjorthaug@tele2.no

Kirkestyret:

Asbjørn Hjorthaug, formann/ordf.
Gunnar Edwardsson, sekr./sekr
Jan-Erik Andersson, kasserer/kassör
Tlf: 0431/430165,
Åke Malander.
Nils Svensson.
Kirkestyrets adr: Rugdeveien 3
N-1823 Knapstad. Tlf/fax: 69 92 11 32
Kyrkans sv. bankgironr 5633-5136
Kirkens no.bankkontonr.
1135.10.53102

Menigheter/Församlingar:

S:t Matteus ev luth förs., Uppsala

Kh Åke Malander,
Åkerlänna 40
S-743 71Björklinge,
Tlf/fax 018/356140/356235
ake.malander@telia.com

S:t Johannes ev luth förs., Yxenhult

Kh Gunnar Edwardsson,
Fågelsångsv.14
S-341 31 Ljungby,
Tlf/fax 0372/62952
gedwardsson@telia.com

S:t Andreas ev.luth förs., Skellefteå

Kh Gunnar Byström,
Fäbodgatan 34, S-931 56 Skellefteå,
Tlf/fax 0910/35008
bystrom@torpet.ac

Den lutherske menighet, Knapstad

Mprest Asbjørn Hjorthaug
Rugdeveien.3 N-1823 Knapstad
Tlf/fax 69 92 11 32
asbj.hjorthaug@c2i.net

**På Jesu død og dyre sår
begynner jeg mitt kirkeår;
den vei han viser, vil jeg gå,
den arv han lover, skal jeg få,
og uten ordets klare skinn
jeg vil ei gjøre minste trinn.**

H. A. Brorson 1742

Slik sang vi tredje søndag i advent ved gudstjenesten i Knapstad. Vi har vandret inn i et nytt kirkeår, og vi går mot jul og nyttår. Innfor et nytt år har vi to valg. Se oss tilbake på den tiden som har gått, eller se framover inn i det ukjente. Ser vi oss tilbake så dukker det fram både gode minner og såre minner, glede og sorg. Men skal jeg gjøre en oppsummering, så må jeg bare takke Gud. Takke for at han enda et år har bevart meg fra all fare og alt ondt. Takke for at han heller ikke dette året har gått trott av meg. Alle de gangene jeg var troløs og sviktet ham, så var han der trofast med evangeliet og trøstet meg. "Hit inntil Herren har hjulpet så vel, inntil i dag, til i dag, sørget så trofast for legem og sjel inntil i dag, til i dag. Skjønt jeg har syndet i stort og i smått, jeg dog fra Herren har mottatt alt godt, ufortjent kjærighet, det har jeg fått inntil i dag, til i dag." Han har igjen og igjen betjent oss med sine nådemidler i ord og sakrament. Ser jeg framover så er det mørke og ukjent land. Ingen kjenner dagen i morgen. Hva vil skje med mine nærmeste? Hva vil skje med meg? Kommer Jesus igjen for å hente sine? Vi lever med spørsmål uten svar når vi ser framover mot det som skal skje.

Brorson bringer oss ned på jorda. Først av alt beskriver han vårt ståsted: "på Jesu død og dyre sår". Evangeliet står fast. Gud står fast ved sine løfter. Han tok meg til sitt barn i dåpen. Da flyttet han meg inn i sitt rike, og da gav han meg troen på Jesus Kristus. Dette gjør meg til et Guds barn. Jeg er omsluttet av hans omsorg, av hans barmhjertighet og hans løfter. Han har lovet å være med alle dager. Han har lovet ikke å slippe meg. Han innbyr meg stadig vekk til å komme til han selv om jeg er har tunge byrder, selv om jeg er redd, selv om samvittigheten tynger. Han vil gi meg hvile, tilgivelse, trøst, håp og frimodighet. Alt dette gjør han ikke på grunn av noe i meg, men ene og alene "på Jesu død og dyre sår" for meg. Dette bekreftes i jula da vi skal få høre og feire at "Ordet ble menneske og tok bolig iblant oss, og vi så hans herlighet, den herlighet som den enbårne Sønn har fra sin Far, full av nåde og sannhet" Job 1,14. Så vil han vise oss den vei vi skal vandre. Er det vanskelig – ta små skritt og en dag om gangen. Har du overskudd og kraft kan en se lengre fram. Men Jesus er sannheten, veien og livet. Og en ting er helt sikkert. Målet er himmelen for "den arv han lover, skal jeg få". Så til sist er det viktig å merke seg at vi alltid må ha med oss Guds ord inn i framtiden. "Ditt ord er en lykt for min fot og et lys på min sti." Sal 119,105. Stjernen over stallen og på juletreet minner oss om dette: "Denne stjerne lys og mild, som kan aldri lede vill, er hans guddoms ord det klare, som han lot oss åpenbare |: til å huse for vår fot.:|"

Første nyttårsdag er Jesu navnedag. Jesu navn er inngangsportalen for et nytt år. Han fikk navnet Jesus fordi han skulle frelse folk fra deres synder. Med andre ord: "På Jesu død og dyre sår begynner jeg mitt kirkeår"
God jul!

Asbjørn Hjorthaug

Ett barn blir oss fött

Julepisteln ur Jesaja 9 torde vara en av de mest välbekanta texterna under kyrkoåret, men meningen är inte att jag här ska gå igenom den och göra en utläggning av den. Istället hade jag tänkt att en liten stund meditera över den och låta det mynna ut i en helt kort betraktelse.

”Det folk som vandrar i mörkret ska se ett stort ljus, över dem som bor i dödsskuggans land ska ljuset stråla fram.” Vilka är de som vandrar i mörkret, och var är det så dystert att det kan kallas dödsskuggans land? Mörker och död kännetecknar väl hela vår värld. *”Se, mörker övertäcker jorden och töcken folken”*, säger samme profet, Jesaja. I den världen är det som vi ska bo och tillbringa vår jordvandring. Inte bara de olika folkslagen här på jorden, utan även de troende utgör ett folk, Guds folk, ett folk med osynliga gränser och som visserligen bor och verkar här i världen men ändå hör till det rike som inte är av denna världen. Så kan vi kristna betraktas som ett folk som vandrar genom denna mörka, gudsfrånvända värld – men med ett löfte och ett hopp! Ett stort ljus strålar fram, en stor glädje utmålas med starka jordiska bilder. Dessa bilder kunde nog kännas mycket levande under de mörka krigsåren, då man på många håll

hade en plågares stav över sig och det var blod och krigslarm.

Guds folk känner dock här igen ett annat ”bördornas ok och skuldrornas gissel” än krig och ockupation, nämligen synden, som är orsaken till allt detta elände i världen och dessutom förmörkar och fördystrar våra egna liv och berövar oss frimodigheten inför Gud. I denna situation, plågade av synden, får vi löftet om ljus och glädje. Herren Sebaot ska själv gripa in – syndens stav, dess makt, ska brytas, så att vi kan få fröjd och glädje inför Gud. Detta stora ska ske därför att: *”Ett barn blir oss fött, en son blir oss given.”* Han får underbara namn.

Han heter **Under**, och han är i sin person undret över alla under; den evige, omätlige Guden har i tiden stigit ner från himmelen och blivit människa, vår broder av vårt kött och blod och ligger lindad som ett barn i krubban.

Han heter **Rådgivare**. Den som hör honom till vandrar inte i blindo; genom sitt Ord, som han talat genom sina profeter, evangelister och apostlar, vägleder han sitt folk genom tidens mörker och kval.

Han heter **Mäktig Gud, Evig Fader**. När otrons makter bröstar opp sig med hela sin vapenarsenal av lögn och våld och svek och förföljelser och trakasserier och annat mera, så kan vi mitt i den

sorg och be-
drövelse det ändå
väcker i oss
likväl le inom-
bords och sjunga
med Lutherspsal-
men: ”Vi ändå
ingen fruktan har,
Vi vet, hur det skall sluta!”

Han heter **Fridsfurste**. *”Frid på jorden”* sjöng änglarna i julnatten med anledning av Jesu födelse. Och frid lämnar han åt de sina, inte en sådan frid som världen ger, utan Guds frid som övergår allt förstånd. I världen lider vi betryck men vi är likväl vid gott mod, han har övervunnit världen – en seger oss till godo. Det är inte ett segrande med våld och vapenmakt på denna världens härskares vis. *”Det skall stödjas och befästas med rätt och rättfärdighet från nu och till evig tid.”* Den gudomliga rättens krav riktades inte mot oss, vilket hade varit helt rätt och billigt, utan istället mot det barn som blev oss fött, den son som blev oss given. Och just därför, till följd av att han gjort allt till fyllest i vårt ställe, så har en evig och fullkomlig rättfärdighet frambragts – för att tillräknas oss. ”Han fullgjorde Vad vi borde Och blev vår rättfärdighet.” Om vi än vandrar i mörker och dödsskugga, så vandrar vi i ljus och glädje, från nu och till evig tid. Herren Sebaots nitälskan har gjort detta.

Åke Malander

Åtta saligheter

(Andaktsserie över Matt 5:1-12)

”Rädda mig ur dyn, så att jag ej sjunker ned; låt mig bli räddad från dem som hata mig, och från de djupa vattnen.”/ .Psalt 69:15

I. ”Saliga är de som är fattiga i anden, ty himmelriket tillhör dem.” /Mt 5:3 .

Kristus predikar – det är den Levande GUDEN själv – vars Ord ljöd till alla där på berget. Därför är det lika viktigt för oss att höra och ta hans Ord till oss. Ty vad vi hör är Livets Ord, alltså helt avgörande både för vår kropp och själ. – En stor skara judar var samlade där tillsammans med hans lärjungar. Att sitta nära sin Mästare och lyssna till hans Ord hade blivit alltmer nödvändigt och kärt. De var förtrogna med Psaltarens Ord: ” Herre, låt mitt rop komma inför ditt ansikte, ge mig förstånd efter ditt Ord.”/ Psalt. 119:169/

Jesus tar därför tjuren vid hornen och utmanar de andliga ledarnas undervisning om: GUD och hans Rättfärdighet, och om vägen till himmelriket. Alla judar fick lära sig, att när det går väl för en människa på jorden, då är hon salig och allt är gott och väl! Ty om man är from och tjänar Gud, ger Han gott tillbaka åt var och en. Och i livet på jorden fick man enligt Psalt 144:13f -”låt våra visthus vara fulla, våra får förökas tusenfalt och ingen skada eller olycka ske eller klagorop på våra gator.” – Tesen: ´följ Lagen, Mose 10 bud på bästa möjliga sätt´ - som fariseen och den skriftlärde - gav både lärare och enskilda judar visshet, att de var de saliga i folket.

Herren hade sagt genom Mose: ”De fattiga skall ju aldrig

saknas i landet..” Alltså: ”Du skall gärna öppna din hand för din broder, för de arma och fattiga som bor i ditt land”./5 Mos. 15:11f . Och

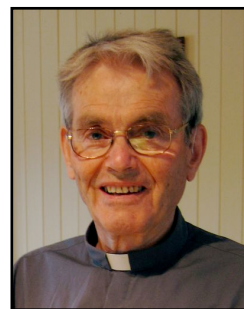

Jesus underviser. Fra Gustave Dores bibel

detta var ju inte precis vad deras andligas ledare tävlade i att göra... - Därför var det naturligt för Jesus, att med liknelsen om den rike mannen och Lasarus, visa att också denne fattige och sjuke tiggare var ett Abrahams barn, dvs räknades rättfärdig inför Gud. Ty ”Gud ser till hjärtat”. När nu båda dog hamnade den rike i helvetets låga, medan Lasarus av änglarna blev fördd till Abrahams sköte. - ”Ve er”, ropar Han till de rika, för att varna dem för att bli slavar under penningen, dvs avguden Mammon.

Herren säger hos profeten Jesaja: (om sina blinda och otrogna präster och andliga ledare) ”JAG skall visa dig hur det är med din rättfärdighet...och dina verk. De skall inte hjälpa dig. När du ropar, må ditt avgudafölje hjälpa dig.” – ”Men den som tar sin tillflykt till mig skall få landet till arvedel och få besitta mitt heliga berg.”/57:12f -

”Ty JAG bor i helighet uppe i höjden, men också hos den som är förkrossad , och har en ödmjuk ande. Ty JAG ger liv åt de ödmjukas ande, och liv åt de förkrossades hjärtan”.

Den rike konung David syndade dubbelt, tappade tron och dog andligen - framtill dess HERREN förbarmade sig genom att sända sin profet Natan till honom. Genom Ordet fick han se sin dödliga synd. Då ropade David: ”Jag har syndat mot HERREN!” – Och fick Herrens svar genom Natans mun: ”Så har också HERREN förlåtit dig din synd. Du skall inte dö!” - Vi hör därför David ropa i Psalt 51:”Fräls mig från blodsskulder,GUD, min Frälsnings GUD!”v.16.

Både Job och konung David var rika men fick gåvan att inte bli trålar under Mammon i sina hjärtan. Herren gav dem vittnesbörd om trons rättfärdighet, dvs del i GUDS Rike. Så prisar också Herren den fattiga änkan vid offerkistan i templet, för att hon gav allt vad hon ägde, dvs två skärvar till Herren. Ty ”Herren ser till hjärtat”! – Inför GUD är alla lika, fattig som rik! Rik är den som är tiggare inför GUD. Så ser sig varje syndare som en daglig Nådetiggare, som genom Jesus fått Guds SON till sin Frälsare och Broder, och sina synders förlåtelse av sin käre Fader:”Barmhärtighetens Fader och all Tröst GUD! /2 Kor 1:3

Ty du är förklarad helig och salig genom Guds utkorelse i Kristus, ”förrän världens grund var lagd! ”/Ef. 1:2-7, (4) **AMEN.**

Gunnar Z. Byström

Jakob

Den sista av de tre patriarkerna, Jakob, var tvillingbror till Esau. Jakobs namn ges en tydning i ordlekar i 1 Mos 25:26 och 27:36, både som ”den som griper om hälen” och som ”den som lurar”.

Ordet *‘aqev* betyder ”häl” och det snarlika verbet betyder ”vara ojämn” och därifrån ”vara lurig”. Alltså kan namnet *Ja‘qov* tydas i båda riktningarna. Jakob brukade också flera gånger list till sin egen fördel. Genom att luras skaffade han sig sin fars välsignelse. I fruktan för sin brors hämnd flydde han till sin morbror Laban i Mesopotamien. På vägen dit visade sig Herren för honom i en dröm i Betel och förnyade löfterna till Abraham: ”Alla släkten på jorden skall bli välsignade i dig och in din säd” (1 Mos 28:14). Jakob tjänar sedan hos Laban och får hans döttrar Lea och Rakel till hustrur – ett tvegitte som orsakade många familjesorger. Laban lurar sedan gång på gång Jakob och han tvingas att på så sätt tjäna honom i tjugo år. Till slut blir förhållandet så spänt att Jakob bestämmer sig för att fly med hustrur och boskap. Vid flykten stjal Rakel husgudarna för Laban som förföljer Jakob. På Gileads berg försonas de till slut och reser ett röse tilltecken på fred. Nu återstår mötet med Esau. Jakob förbereder sig genom att sända får, getter, kor, oxar, kameler och åsnor i förväg som en gåva för att blidka sin bror. Mötet föregås av Jakobs nattliga kamp vid Jabboks vadställe, i 1 Mos 32. Där mötte honom Gud på ett underbart sätt och lärde honom att inte förtrösta på sig själv utan enbart å Gud. Det hela

tar formen av ett samtal: ”Jag släpper dig inte förrän du välsignar mig” – ”Vad heter du?” – ”Jakob” – ”Du skall inte mer heta Jakob utan Israel, ty du har kämpat med Gud och människor och vunnit”. För sin far hade han

Jakobs kamp - fra Gustave Dore's bibel

en gång tigit som sitt verkliga namn, men nu tvingas han avslöja sitt rätta jag i all dess uselhet. Först sedan Jakobs väsen blivit annat kunde hans namn bli ett annat.

Efter återkomsten till Kanaan bodde Jakob en tid vid Sikem, dagens Nablus där hans brunn finns kvar (se Johannesevangeliet kapitel 4). han bodde också i Betel och där får han ännu en gång ta emot Guds löften. På färden från Betel till Hebron, då de nästan nått Betlehem, dör Rakel när hon föder Benjamin.

Det är sedan under tiden i Hebron som Josef blev skickad med bud till sina bröder som var ända uppe vid Dotan, i trakten av Sikem. Och där, vid en karavanväg mellan Syrien och Egypten, river de av honom den vackra klädnaden som han fått av

sin far och säljer honom som slav. De hatade honom eftersom han i drömmar såg sig vara herre över sina bröder. Men genom Guds för-syn blir Josef Faraos närmaste man och räddar sin familj från hungersnöd. Sina sista år tillbringar sedan Jakob hos Josef i Egypten.

Ett märkligt genljud av namnet Jakob-Israel återkommer i Bileams profetia i 4 Mos kap. 22-24. Moabiternas kung Balak hade sänt bud till spåmannen Bileam för att han skulle förbanna Israels barn där de låg lägrade på Moabs slätt, men Gud vänder det hela i välsignelse. och i 4 Mos 24:17 säger Bileam: ”En stjärna träder fram i Jakob en kungsspira höjer sig i Israel”. Judafolkets väntan på uppfyllelsen av ordet om stjärnan och spiran var uppenbarligen känd i Östern, eftersom de vise männen kommer då de sett en märklig stjärna med anknytning till Juda land. Folket i församlingen i Qumran tolkade också ordet om stjärnan och spiran som ett löfte om Messias.

Bileams profetia och ordet till Malaki om att ”rättfärdighetens sol skall gå upp med läkedom under sina vingar” (Mal 4:2) har satts samman i en formulering i en psalm av Grundtvig (Luthersk Psalmbok nr 15) där det heter ”och just när midnattshanen gol blev Jakobs stjärna till en sol”. Messias, kungen som skulle sitta på sin fader Davids tron (Luk 1:32), föddes i Betlehem, men inte under jubel och salut utan som ett fattigbarn och lades i en krubba. Därför såg inte världen hans härlighet – men trons människor såg den. **Mats Eskhult**

Inför Epifania

”Tro på ljuset, medan ni har ljuset, så att ni blir ljusets barn.” Job 12: 36

I Sunnerbo i Småland, där jag bor, finns en gammal tradition från 1700-talet av bonadsmålningar. De återger ofta bibliska motiv, med fast stilistik och färgstarkt måleri. I själva målningen finns infogade passande bibelord som återger och tolkar det hela. Stundom har man beskrivit det som ”Bibeln på bondens vägg”.

Carl von Linné berättar från sin resa genom Småland till Skåne: ”Bondstugorna hava merendels på främsta väggen en målad tapet, som här kallas bonad, på vilken de tre vise män avskildras, som rida till Jungfru Maria och Josef att offra.”

I en sådan bonadsmålning, bevarad till vår tid, skildras just de tre vise männen som rider till Betlehem. Bibelordet är dock inte hämtat från Matt 2 och utan från Joh 12: 36, där det heter: *”Tro på ljuset, medan ni har ljuset, så att ni blir ljusets barn.”*

Det ordet säger oss något viktigt om de vise männen, som i stjärnans ljus och i tro på profetians löfte sökte det Sanna Ljuset, Guds Uppenbarelse. Trettondedagen som namn är ju bara ett räkneord. Det verkliga namnet för denna högtid är Epifania, som är grekiska och just betyder Uppenbarelse. Guds uppenbarelse bland människorna. Denna dag, den äldsta av julens högtidsdagar samlar sig alltså kring temat Guds uppenbarelse – det sanna Ljuset.

Nu kan man naturligtvis fråga sig om det var Guds uppenbarelse som

magerna, de vise, sökte. De var stjärntydare, maguser, och det var på den tiden allt vad vetenskap man kände till och erkände. På den mörka himlen i mellanöstern sökte de nattetid utgrunda tidens gång och händelsers orsakskedja. Nu var de inte så ensidigt inriktade att de inte kände till något annat än detta.

Nej, de kände sannolikt till vad som var Israels hopp och förtröstan, nämligen löftet om Messias, Davids son. Att de kände till detta hade säkert att göra med profeten Daniel som verkade under den babyloniska fångenskapstiden och om honom heter det att *”Daniel steg i ära och makt under Darejaves och persern Kores regeringar”* och att Gud hade givit honom kunskap och insikt *”i alltslags skrift och vishet”*, dvs i österns alla kunskaper. Säkert hade han då också kunnat visa att Israels hopp hade förutsagts med anspelning på en stjärna, nämligen i Bileams profetia:

”Jag ser honom, men icke i denna tid, jag skådar honom, men icke nära. En stjärna träder fram ur Jakob och en spira höjer sig ur Israel.” (4 Mos 24: 17)

Därför lämnade de vise de ovissa människorna i Jerusalem och deras åsikter bakom sig och lydde enbart profetians ord, som utpekade Betlehem. Och det är när de gör det som de också ser stjärnan på nytt och den är så tydligt att den leder dem till det stället där barnet var. De följer skriftens ord och stjärnans ljus för att komma rätt och de tvekar inte för det lilla barnet och för de ringa föräldrarna. De är övertygade om att de har kommit rätt eftersom de litade till löftet och därför kommer de också till Herren Kristus, och finner där Guds uppenbarelse och faller ned i tillbedjan.

Så märklig historien är! Men sanning är att också vi bara kan finna Guds uppenbarelse där hans löften är

givna. Det är i evangeliets löften i bibeln du finner honom. Att komma till honom är att tro hans löften, finna att han är

Frälsaren, och därför tro syndernas förlåtelse för hans skull. Det är så man finner Ljuset! måste därför, precis som de vise männen, lämna allt det ovissa bakom oss, människors åsikter, våra egna tankar, egna tvivel och i stället lägga allt i den vågskålen som är Jesus Kristus. Han har lovat och sagt att den som kommer till honom, den kastar han inte ut. (Joh 6: 37) Det får vi tro på och vara vissa om. Han är Uppenbarelsen av den sanne Guden, det sanna Ljuset och vår Frälsare.

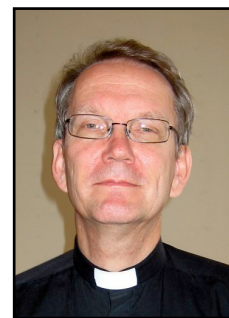
Och det är också här som vi finner den rätta tillbedjan. För att tillbedja Gud i ande och sanning, det är att komma inför Gud i bön i åberopande på denne Frälsare.

Nu är det genom bibelordet, som Guds uppenbarelse, Jesus Kristus, är närvarande och kommer till oss. Genom att lyssna, ta emot och tro löftesorden om och av honom, handlar vi som de vise. Då tror vi på Ljuset, Guds uppenbarelse, medan detta Ljus finns ibland oss, och då blir vi också som de, Ljusets barn. Allt enligt hans löfte.

Ditt ord, o Jesu bliva må / Den stjärna i vars sken vi gå / Låt din helga lära / Ledsaga oss i all vår tid / Ljus och kraft beskära / åt oss i livets sorg och strid / Och i döden bära / Till vårt hjärta frid.

Amen.

Gunnar Edwardsson

Har julen ett hedniskt inslag?

Det bör först av allt sägas att denna artikel inte utgör någon originalstudie utan bygger på läsning av översättningar och lätt tillgängligt material.

Av och till möter vi påståendet att vårt julfirande med skinka och sylta och korv och annan fet och god mat skulle vara resterna av en hednisk sedvänja, minnen från våra förfäders stora midvinterblot.

Eftersom kristendomen inte förmådde undantränga de hedniska traditionerna, menar man, så blev dessa istället försedda med kristna förtecken. Man kan undra om inte sådant ibland framförs för att grumla de kristnas julglädje. Men vad vet vi egentligen om detta så omtalade fornnordiska midvinterblot? Sanningen är att vi vet väldigt lite om detta. Det är faktiskt bara hos Islands store skald och hävdatecknare, Snorre Sturlasson, som vi finner någon beskrivning av midvinterblotet. Snorre levde och skrev på 1200-talet, alltså mer än tvåhundra år efter de händelser han

Oslo desember 2009 Foto:GAHj

skriver om, och han kunde ju därmed inte ha haft någon förstahandskunskap om saken. Det är i sitt berömda verk Heimskringla, som avhandlar Norges kungasagor, som han skildrar midvinterblotet, och det mesta han beskriver rör norska förhållanden, men han nämner även ett midvinterblot i Uppsala (i Svitjod). I Olof den heliges saga skildrar han ett blot i Trøndelagen omkring år 1000. Där har de till namnet kristna bönderna tydligen blotat till hednagudarna ”för fred och god vinter”. Kungen förebrår dem för detta, och han får så småningom reda på sanningen: folket är nästan helt kvar i hednisk tro, och de brukar ha tre blot om året, ett om hösten, ett vid midvinter och ett på sommaren. Så mycket mer får vi inte veta. I Håkon godes saga finns en intressant uppgift. Håkon var

kristen, men allmogen verkar ha varit övervägande hednisk. Nu påbjöd han att de skulle börja fira jul vid samma tid som de kristna, dvs. den 25 december. Förut, heter det, hade de firat jul vid midvinternatten, vilken på Snorres tid ansågs infalla vid mitten av januari. Om nu det hedniska julfirandet och midvinterblotet här är samma högtid, vilket Snorre tydligen menar, så talar ju inte detta för något samband mellan den kristna julen och det hedniska blotet, det talar snarare mot. Det verkar som de kristna firade sin jul oberoende av de gamla, hedniska högtiderna. Men något alldeles säkert kan naturligtvis inte sägas, därtill vet vi för lite.

Det talas inte så mycket om grisar och fläsk i dessa skildringar, men däremot spelar ölet överallt en viktig roll. Ja, julfirandet kallades kort och

gott ”att dricka jul”, vilket kanske säger en del om hur det gick till. Olaus Magnus som på 1500-talet skrev om de nordiska folkens historia säger också att nordborna var omåttliga i sina dryckesseder. Men hur är det då med vår julsinka och vår julgris, är det inte en rest eller ett minne av någon hednisk offergris? Återigen är det så att vi vet väldigt lite; det finns gott om fantasier men ont om fakta. Det finns dock i Hervararsagan en uppgift om en offergalt. Det är en norsk kung, Heidrek, som brukade offra en galt till Frej vid Gøjemånadens början, alltså inte vid jul. Gøjemånaden motsvarar vår februari. Vid jul däremot verkar man ha haft något slags högtidsritual, där offergalten leddes in i salen och männen lade händerna på den och avlade löften (var det manne trohetslöften till kungen?).

En liknande uppgift finns även i Eddan, och även där leds på julen galten in i salen och männen lägger händerna på den och avlägger löften. Det är alltså inte fråga om att galten skulle slaktas vid jul. Inte heller här syns något tydligt samband mellan vårt kristna julfirande och några hedniska midvinterseder.

Varifrån kommer då dessa föreställningar (som inte kan vare sig bevisas eller motbevisas)? För

det första bör vi nog betänka att mycket av de föreställningar vi har fått oss till livs om vikingatiden och medeltiden kommer från 1800-talets av nationalromantik och utvecklingsoptimism färgade idéer. Tegnér's Fritjofs saga, som kan sägas ingå i den svenska nationallitteraturen, har säkert bidragit till att forma vår fantasibild av vikingatiden. Men naturligtvis har våra traditioner med gris och fläsk till jul en historisk bak-

Oslo desember 2009 Foto:GAHj.

grund. Den torde dock inte stå att söka i den hedniska forntiden, utan jag tror (jag påstår inte) att vi får gå till medeltiden, den kristna, den romersk-katolska medeltiden för att finna vår kära, så omhuldade julgris. På den tiden var advent och fastan

verkliga faste- och bottider. Det betyder att under veckorna före jul var kött och fläsk förbjudet, då var det vegetarisk mat och fisk som gällde. När sedan adventets fastetid var över och högtiden var inne, då öppnade man fläsktinorna och den efterlängttade festmaten kom fram med fett fläsk och mustigt öl. Om vi har haft det så under femton till tjugo generationer, är det väl inte underligt om det gått så djupt in i folksjälens att vi, alla historiska förändringar till trots, har fortsatt att förknippa julfirandet med att slakta grisen och festa på allt gott som den ger. Nå, detta är alltså bara en teori jag framför, den lär knappast låta sig bevisas, men den synes mig betydligt rimligare än en koppling till de hedniska sederna, vilken har så svagt, nästan obefintligt, stöd i det historiska källmaterialet.

Därför, låt oss fira jul med glädje och med tacksägelse äta, var och en den julmat han eller hon uppskattar, men låt oss därvid inte glömma att det allra dyrbaraste festätandet inte sker vid det dignande julbordet utan vid altarbordet, där vi får äta och dricka det eviga livets spis. Då först blir vårt julfirande ett sannskyldigt *keristet* julfirande. Ty idag har den Frälsare blivit född, som har utgivit sin lekamen och utgjutit sitt blod – oss kristna till att äta och dricka, till syndernas förlåtelse.

Åke Malander